

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Hyvinvointialue, Helsingin kaupunki tai HUS

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Pirkanmaan hyvinvointialue arvioi, että ehdotus on osittain kannatettava. Esitykseen sisältyy useita oikeasuuntaisia ehdotuksia, mutta Pirkanmaan hyvinvointialue esittää huolensa toimeenpanoon liittyvistä riskeistä, jotka liittyvät hyvinvointialueen rahoituksen vähenemiseen yhdistettynä toimintaympäristön muihin muutoksiin, jollaisia ovat esimerkiksi sosiaaliturvaan viime vuosien aikana tehdyt heikennykset.

Eryteisesti muutos mahdollistaa asiantuntijatyön kehittämistä kohti rinnalla kulkevaa sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta, konkreettista tukea ja sosiaalihuollon ydintä. On kannatettavaa, että painopiste siirtyy asiakkaan tilanteen ymmärtämiseen ja kohtaavaan, ammatilliseen työhön. Tämä on oikea kehityssuunta, vaikka samanaikaisesti Pirkanmaan hyvinvointialueen näkökulmasta huolestuttavaa on resurssien ja rahoituksen riittävyys tämän toteuttamiseen. Uudistus näyttäytyy näin osin ristiriitaisena: vaatimukset kasvavat, mutta taloudelliset edellytykset heikkenevät.

Palvelutarpeen arviointiprosessin ja yhteenvetotyön korvaaminen kevyemmällä tuen tarpeen arvioinnilla nopeuttaa asiakkaan oikea-aikaisen avun ja tuen saantia sekä vähentää työntekijöiden hallinnollista taakkaa. Lapsiperhepalvelu mahdollistaa nykyistä asiakaslähtöisemmän avun ja tuen

räätälöinnin, mutta luonnollisesti herättää henkilöstössä huolta omasta tulevasta asemoitumisesta ja töiden jatkumisesta.

Pirkanmaan hyvinvointialue esittää, että lainvalmistelussa kiinnitettäisiin nykyistä tarkemmin huomiota myös henkilöstövaikutuksiin ja arvioitaisiin sitä, millaisia välillisiä kustannuksia henkilöstövaikutukset uudistuvan sosiaalihuoltolain toimeenpanolle aiheuttavat. Uudistuksen onnistunut toimeenpano vaatisi Pirkanmaan hyvinvointialueen näkökulmasta myös kansallista resursointia. Pirkanmaan hyvinvointialueen omassa tiedonkeruussa sekä yhteistyöalueen sosiaalihuollon henkilöstölle suunnatussa kyselyssä ilmeni ammattihenkilöiden huolestuneisuus muutoksia kohtaan: mikäli toimeenpanossa ei onnistuta, vaarantuvat uudistukseen liittyvät laatu- ja kustannusvaikuttavuustavoitteet. Henkilöstön osallistaminen ja hyvinvoinnin tukeminen tulee ottaa huomioon toimeenpanon valmistelutyössä.

Omatyöntekijän nimeämisveloitteen keventäminen vähentää asiakkaan näkökulmasta päällekkäisiä ja/tai ylimääräisiä tehtäviä tilanteissa, joissa asiakkaan avun tarve tulee täytetyksi selkeällä ja lyhytkestoisella avulla. Pirkanmaan hyvinvointialueilla työskentelevä sosiaalityöntekijäresurssi lähtökohtaisesti riittää esitettävän lainsäädännön velvoitteiden noudattamiseen. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että toimeenpanovaihteessa sosiaalityöntekijäresurssi kohdennetaan tehtäviin, joissa edellytetään sosiaalityöntekijän kelpoisuutta.

Hyvinvointialueiden asiakastarpeisiin perustuva palvelujen järjestäminen ja sosiaalityöntekijöiden sekä sosiaaliohjaajien roolin vahvistaminen tarjoavat mahdollisuuksia. Samaan aikaan säästöpainheet lisäävät riskiä, että toimeenpano heikentyy eikä asiakas saa tarvitsemiaan palveluja ajoissa tai riittävästi.

Aiemmat lakimuutokset ja sosiaalityöntekijöiden koulutus on ohjannut sosiaalityöntekijöiden tehtäviä hallinnollisiin koordinointi- ja päätöksentekotehtäviin. Tämä on aiheuttanut sen, että kaikilla sosiaalityöntekijän (ja osin myös sosiaaliohjaajan) tehtävissä työskentelevillä ei ole riittäviä valmiuksia asiakkaiden kanssa tehtävään muutostyöskentelyyn, jonka laajuus ja syvyys vaihtelevat tehtävien ja koulutustaustan mukaan. Tämä tulee ottaa huomioon sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien peruskoulutusta suunniteltaessa sekä täydennyskoulutusta kehitettäessä.

Haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden ja hyvinvointialueen toimeenpanoon liittyvien mahdollisuuksien näkökulmasta on tarpeellista huomioida, että aiemmin sosiaalihuollon asiakkaiden sosiaaliturvaan on kohdennettu huomattavia säästötoimia. Uusien säästöjen kohdentaminen esimerkiksi lapsiperheisiin aiheuttaa merkittävän riskin sille, että onnistuneesta toimeenpanosta huolimatta korjaavien ja kalliimpien palvelujen tarve voi kasvaa.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Pirkanmaan hyvinvointialueen arvion mukaan siltä osin kuin esityksellä tavoitellaan sosiaalihuollon toiminnan ohjaamista nykyistä vahvemmin oikea-aikaiseen tuen tarpeiden tunnistamiseen ja niihin vastaamiseen, ehdotukset tukevat näitä tavoitteita. Työskentelyn kohdentaminen arvioinnista konkreettisempaan tuen antamiseen ja kirjaamisesta itse työskentelyyn ovat tarkoituksenmukaisia muutoksia. Tavoitteiden ja säästöjen toteutumista haastaa kuitenkin lyhyt toimeenpano-aika ja taloudelliset vaikutukset, jotka eivät ole Pirkanmaan hyvinvointialueen arvion mukaan kaikilta osin saavutettavissa olevia ehdotetuilla muutoksilla.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää kannatettavana, että säännöksellä täsmennetään erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan määrittelyä siten, että se koskee lähtökohtaisesti sosiaalihuollon asiakkaita, joiden sosiaalihuollon saaminen ja käyttäminen voivat vaarantua heidän olosuhteidensa vuoksi. Pirkanmaan hyvinvointialue pitää myös tärkeänä, että säännöksessä korostetaan erityisen tuen merkitystä.

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää myönteisenä, että erityisen tuen tarpeessa olevan asiakkaan kynnys asettuu esityksen mukaan korkealle. Kannatettavana Pirkanmaan hyvinvointialue pitää myös sitä, että erityistä tukea tarvitsevana asiakkaana ei pidettäisi henkilöä, jonka tuen tarve liittyy korkeaan ikään. Tärkeää on kuitenkin huolehtia, että ikääntyneet saavat tarvitsemansa palvelut, ja heillä on käytettävissä sosiaalityöntekijän työpanos, kun heidän mahdollisuutensa käyttää ja saada sosiaalihuoltoa vaarantuvat muista kuin ikääntymisestä liittyvistä syistä.

Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen määrittelyyn on lisätty määrittelymuoto, joka vastaa tämänhetkistä lastensuojelun avohuollon asiakkaan määrittelyä. Pirkanmaan hyvinvointialue pitää kannatettavana sosiaalihuollon ja lastensuojelun rajapinnan selkiyttämistä erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen määrittelyn myötä, mutta 5 a.1 § on Pirkanmaan hyvinvointialueen näkökulmasta edelleen tulkinnanvarainen.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Hyvinvoinnin edistäminen edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä, ja on perusteltua, että sen merkitystä vahvistetaan ja toteuttamista selkeytetään. Esitys tuo tarkoituksenmukaisella tavalla esiin hyvinvointialueen vastuun neuvonnan ja ohjauksen antamisesta henkilöille, joiden elinoloihin tai elämäntilanteeseen liittyy hyvinvointia uhkaavia tekijöitä.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Oikea-aikaisuuden korostaminen ja palvelukeskeisyyden vähentäminen ovat kannatettavia tavoitteita. Muutos vahvistaisi sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen roolia asiakkaiden tuen tarpeisiin vastaamisessa, mikä on lähtökohtaisesti kannatettavaa.

Esityksessä painotetaan sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan oman työskentelyn ensisijaisuutta. Tämä edellyttää, että sosiaalityöntekijälle ja sosiaaliohjaajalle määritellyjä tehtäviä vähennetään lainsäädännössä siten, että sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien on tosiasiasa mahdollista keskittyä asiakkaiden kanssa työskentelyyn.

Lain valmistelussa on kuitenkin tärkeää huomioida nykyistä vahvemmin ennaltaehkäisevät palvelut. Näitä sosiaalihuollon ammattihenkilö voi toteuttaa ilman virkasuhdetta. Tämä mahdollistaisi oikea-aikaisen ja vahvemman sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen niille, jotka sitä tarvitsevat.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Tukea tarjoavien palveluiden kokoaminen saman lainkohdan alle selkeyttää tilannetta asiakkaan näkökulmasta, poistaa palveluiden välillä olevia mahdollisia raja-aitoja, vähentää tarvetta toistuviin ja päällekkäisiin arviointeihin ja vähentää ammattilaisten tekemää päällekkäistä työtä. Jotta uudistus toteuttaa tavoitteensa, on varmistettava, että lapsiperhepalvelulla on riittävät ja joustavat edellytykset vastata eritasoisiin ja muuttuviin tuen tarpeisiin. Lapsiperhepalvelu luo Pirkanmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan edellytyksiä moniammatillisen yhteistyön vahvistumiselle, sujuvammille palveluprosesseille ja kokonaisuutena vaikuttavammalle toiminnalle.

Mikäli säännös tulisi voimaan esitettyssä muodossa, sen toimeenpano edellyttäisi kansallista ohjausta ja tukea. Pirkanmaan hyvinvointialueen näkökulmasta säännös on täsmentymätön erityisesti palvelujen järjestämisen kannalta, sillä näin yleisluonteinen sääntely vaikeuttaisi esimerkiksi palvelun hankkimista ostopalveluna. Epäselvyydet koskevat sekä palvelun sisältöä että siihen liittyviä koulutus- ja osaamisvaatimuksia.

Oikea-aikainen ohjautuminen, selkeä rooli, riittävä resursointi sekä toimiva rajapinta sosiaaliohjaukseen ja sosiaalityöhön on edellytys sille, että palvelusta tulee vaikuttava. Lapsiperheiden kotipalvelu olisi voitu sisällyttää osaksi lapsiperhepalvelua. Raja konkreettisen avun

ja ohjauksellisen tuen välillä on häilyvä ja asiakkaan näkökulmasta vaikuttavin apu usein aikaansaadaan, kun apu ja tuki räätälöidään yhdistellen puolesta tekemistä ja ohjausta.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Pirkanmaan hyvinvointialue ilmaisee huolensa erityisesti palveluun liittyvän kustannusarvion näkökulmasta: tilannetta on kuvattu vuoden 2024 ja 2025 tietojen mukaan, mutta todellisuus kuntouttavan työtoiminnan osalta on aivan erilainen, kun palvelut ovat jo merkittävästi vähentyneet. Kaikkienensa taloudelliset laskelmat olivat hyvin vaikeat hahmottaa ja tunnistaa/arvioida säästöjen konkretisoituminen ja vaikutukset palveluihin jatkossa.

Työikäisten määritelmäksi asetettu 15–75 vuotta tulisi muuttamaan merkittävästi nykyistä työikäisten sosiaalipalvelujen kohderyhmää ja asettaa palvelulle hyvin erilaisia ja uusia tavoitteita, eli lisää vaatimuksia nykytilanteeseen verrattuna. Työllisyysalueilta ohjaaminen tuen tarpeen arviointiin tulee lisäämään merkittävästi tuen tarpeen arviointeja ja supistuvalla resurssilla (rahoituksella) on riskinä, että se ruuhkauttaa kokonaisuudessaan sosiaalihuollon alkuvaiheen työskentelyä ja oikea-aikaisuus ei toteudu.

Kokonaisuutena riskinä on, että esityksessä oletettu merkittävää asiakasmäärän väheneminen ei toteudu, koska samanaikaisesti uusi palvelu: 1) perusteluihin kirjattuna laajentaa kohderyhmää yhtäkkisesti (ikäraja 15–75 v.), 2) madaltaa ohjautumiskynnystä/laajentaa kohderyhmää etuussidonnaisuuden poistuessa ja 3) kytkeytyy työttömyysturvan velvoitteiden purkamiseen hyvin kevyellä osallistumismäärällä (yksi kerta viikossa kuuden kalenteriviikon ajalta purkaa työssäoloovelvoitteen). Pirkanmaan hyvinvointialueen arvion mukaan nämä tekijät pikemminkin voivat lisätä palvelun kysyntää yhdistyneenä kiristyneeseen työttömyysturvan seuraamusjärjestelmään kuin vähentävät sitä.

Erityisesti kysyntää voi lisätä ehdotus siitä, että työllisyysalueet voisivat itsenäisesti ohjata sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arviointiin niitä työttömiä henkilöitä, joiden he arvioivat hyötyvän toimintakyvyn ja osallisuuden tuesta.

Palvelun sisältö on kuvattu hyvin väljällä tasolla eikä velvoittavuuden, vapaaehtoisuuden ja seuraamusten suhde ole selkeä. Koska kuuden viikon osallistuminen palveluun täyttää työssäoloehdon, olisi osallistumisella perusteltua olla vaikutuksia myös toimeentulotuen perusosan alentamisen päättämiseen.

Siirtymäsäännöksessä ei ole mainintaa kuntouttavan työtoiminnan palveluista, jos se sisältyy monialaisen suunnitelmaan. On maininta vain, että lain voimaantulon jälkeen ei laadittaisi uusia aktivointisuunnitelmia eikä päivitetäisi olemassa olevia aktivointisuunnitelmia. Tämä tarkoittaisi myös, että kuntouttavaan työtoimintaan ei enää ohjattaisi uusia asiakkaita. Aktivointisuunnitelmien lisäksi tämä pitäisi ulottaa myös monialaisiin suunnitelmiin.

Palvelun räätälöinti yksilöllisesti on Pirkanmaan hyvinvointialueen näkökulmasta kannatettava muutos. Se mahdollistaa joustavasti myös muutoksia palveluun tarpeiden muuttuessa.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

-

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Tuen tarpeen arviointi tulisi aloittaa tilanteen kiireellisyyden arvioinnista. Raskaan palvelutarpeen arviointiprosessin muuttaminen on tervetullut uudistus. Jatkossa asiakkaan tuen tarpeeseen voidaan vastata nopeammin ja laadukkaammin. Erityisen tärkeää on, että asiakkaalla on mahdollisuus saada nopeasti yhteys sosiaalihuollon ammattilaiseen ja tieto siitä, miten ja milloin hänen asiaansa selvitetään. Pirkanmaan hyvinvointialue näkee tämän lisäävän asiakaslähtöisyyttä ja nopeuttavan avun saantia sekä vähentävän päällekkäisiä arviointeja.

Lakiesityksessä tulisi selkeyttää henkilökohtaisen keskustelun merkitystä jo alkuvaiheen neuvonnassa ja ohjauksessa, ennen sosiaalihuollon asiakkuuden käynnistymistä ja tuen tarpeen arvioinnin aloittamista. Alkuvaiheen neuvonnan ja ohjauksen vahvistaminen korostaisi sosiaalihuollon kokonaisvaltaista tukea palvelukeskeisyyden sijaan. Terveystuon ammattillisen osaamisen hyödyntäminen ohjauksessa ja neuvonnassa sekä tuen tarpeen arvioinnissa on kuitenkin varmistettava.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää kannatettavana, että asiakassuunnitelman laatimisen vaatimuksia kevennetään.

Monialaisen yhteistyön roolia ja läheisverkoston kartoittamista tulisi korostaa jo henkilökohtaisen keskustelun kohdassa tuen tarpeen arvioinnin sijaan. Tämä mahdollistaisi tuen tarpeiden tunnistamisen varhaisemmassa vaiheessa ja ehkäisi palveluiden ulkopuolelle jäämistä.

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää kannatettavana, että omatyöntekijä pitäisi nimetä vain, jos se on asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamisen kannalta tarpeellista. Tämä keventäisi hyvinvointialueen hallinnollista taakkaa erityisesti episodisten ja lyhytaikaisten asiakkuuksien osalta: osalle asiakkaista riittää esimerkiksi asiointi ohjaus- ja neuvontapalveluissa tai jokin yksittäinen lyhytaikainen palvelu. Pirkanmaan hyvinvointialue pitää tarkoituksenmukaisena, ettei jatkossa näille asiakkaille tarvitsisi enää nimetä omatyöntekijää, ellei se muutoin ole tarpeellista.

Pirkanmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan on perusteltua, että omatyöntekijä on virkasuhteinen työntekijä, koska tehtävään sisältyy vastuu asiakasprosessista sekä julkisen vallan käyttöä. Sen sijaan alkuvaiheen neuvonnan ja ohjauksen sekä tuen tarpeiden alustavan tunnistamisen tulisi olla mahdollista myös työsopimussuhteisille sosiaalihuollon ammattihenkilöille, silloin kun työ ei sisällä julkisen vallan käyttöä. Sääntelyä ja perusteluja tulisi täsmentää siten, että neuvonta ja ohjaus sekä varhainen tuen tarpeiden tunnistaminen erotetaan selkeästi varsinaisesta tuen tarpeen arvioinnista sekä sosiaalihuollon ammatillisena asiantuntijatyönä toteutettavasta sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta. Tämä selkeyttäisi työnjakoa ja tukisi varhaisen tuen toteutumista.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Pirkanmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan 47 lapsen asiakasmitoitukseen liittyy riskejä. Pirkanmaan hyvinvointialue ennakoii, että oireilevien tai muulla tavalla kuormitusta lisäävien asiakkaiden määrä työntekijää kohden kasvaa sosiaalihuollossa. Esityksen lähtökohtana on, että sosiaalityöntekijä samanaikaisesti vahvistaa omaa muutostyöskentelyn osuuttaan. Tätä ei ole pidettävissä täysin realistisena. Muutoksella voi olla kodin ulkopuolisia sijoituksia kasvattavia vaikutuksia. Huolta herättää mitoituksen tosiasiallinen suureminen siltä osin kuin lastensuojelun avohuollon palveluista siirretään asiakkaita sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen.

Asiakkaan tilanne ei Pirkanmaan hyvinvointialueen arvion mukaan helpotu teknisellä muutoksella lastensuojelulain piiristä sosiaalihuoltolain alaiseen toimintaan. Tässä korostuu uudistuvan lainsäädännön onnistunut toimeenpano. Hyvinvointialueilla tehtävät ratkaisut ja riittävä rahoitus niiden toteuttamiseksi ovat näin kriittisen tärkeitä. Sosiaalihuollon ydintehtävä on löydettävä toimeenpanon yhteydessä ja voitava kohdentaa säästöt ei-lakisääteisiin palveluihin tai ammattiryhmiin, joilla ei ole sosiaalihuollon lakisääteisiä tehtäviä.

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Tehtävät edellyttävät sosiaalityöntekijän erityisosaamista ja ovat sisällöllisesti perusteltuja. Pirkanmaan hyvinvointialue pitää kuitenkin esitystä osin haastavana toimeenpantavaksi, koska sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät painottuvat vahvasti rakenteellisiin, koordinoiviin ja vastuullisiin rooleihin. Tällöin on olemassa riski, ettei sosiaalityöntekijälle jää riittäviä edellytyksiä toteuttaa asiakkaiden kanssa tehtävää tavoitteellista lähityötä, joka kuitenkin esityksessä tunnustetaan sosiaalihuollon ydintehtäväksi ja joka on sosiaalityön vaikuttavuuden ja muutostyön keskeinen osa. Tätä yhdyspintaa olisi tarpeen selkeyttää viimeistään toimeenpanovaiheessa.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Hyvinvointialue kannattaa sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan määrittämistä lakiin.

Viranhaltijan tehtäväkokonaisuutta tulisi kuitenkin täsmentää. Hallituksen esityksen mukaan säännös vastaisi olennaisilta osin terveydenhuoltolain 57 §:ää. Nyt ehdotettu muotoilu ("huolehtia sosiaalihuollon toiminnan lainmukaisuudesta, laadusta, asiakasturvallisuudesta ja häiriötilanteisiin varautumisesta") on kuitenkin yleisluonteisempi ja laajempi kuin terveydenhuoltolain vastaava säännös.

Sosiaalihuollosta vastaavalle viranhaltijalle on osoitettu tehtäviä, jotka liittyvät toiminnan laadun valvontaan, kehittämiseen sekä toiminnan johtamiseen ja sisältöön. Hyvinvointialueilla nämä tehtävät ovat käytännössä jakautuneet useille viranhaltijoille. Säännöksen tulisi mahdollistaa tehtävien tarkoituksenmukainen delegointi myös jatkossa.

Ehdotettu säännös sijoittuu koko hyvinvointialueen tasolle ja sisältää veloitteen ohjata sosiaalihuollon toimintakokonaisuutta. Tämä poikkeaa terveydenhuollon vastaavasta sääntelystä, jossa vastuu on selkeästi kohdistettu terveydenhuollon yksiköihin (esimerkiksi sairaalat). Sosiaalihuollon kokonaisuudessa ei ole tällaisia selkeitä yksiköitä, joten sinällään taso on ymmärrettävä.

Sääntelyyn liittyy organisatorinen riski. Laajalle toimialalle kohdistuva hyvinvointialuetason vastuu voi jäädä muodolliseksi, mikäli siihen ei liity riittäviä toimivaltuuksia ja tukirakenteita. Pirkanmaan hyvinvointialue ei kannata näin laajaa tehtävämäärittelyä, koska ehdotettu sääntely edellyttäisi

uusia tukirakenteita ja resursseja, joita ei tässä tilanteessa pystytä hyvinvointialueella taloudellisesti turvaamaan.

Lisäksi hyvinvointialueilla toimii toimielimiä, kuten yksilöasioiden jaostoja tai lautakuntia, jotka käsittelevät sosiaalipalvelujen asiakaspäätöksiin liittyviä oikaisuvaatimuksia. Sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija ei pääsääntöisesti tee yksilöasioita koskevia päätöksiä (ellei toimivaltaa ole delegoitu), mutta vastaa toiminnan lainmukaisuudesta ja laadusta. Tämä voi aiheuttaa epäselvyyttä vastuiden ja toimivallan suhteesta.

Hyvinvointialueiden johtamisrakenteet vaihtelevat. Monilla alueilla sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut on organisoitu yhteisen toimialan alle, jota johtaa yksi toimialajohtaja. Sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan rooli voi tällöin aiheuttaa päällekkäisyyttä, ellei hyvinvointialueille jätetä riittävää liikkumavaraa tehtävän organisatoriseen sijoittamiseen. On perusteltua, että hyvinvointialue voi hallintosäännössään määritellä tehtävän sijoittumisen siten, että lainsäädännössä asetetut velvoitteet on mahdollista toteuttaa tarkoituksenmukaisesti. Sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan tulee voida toimia joko palvelutuotannosta vastaavana tai siitä erillisenä viranhaltijana alueen omien lähtökohtien mukaan. Esiityksen mukaan "(h) hyvinvointialue voisi itsenäisesti hallintosäännössään määritellä tehtävän sijoittumisen organisaatiossaan, kuitenkin niin, että tehtävän lakiin kirjoitettujen sisältöjen toteuttaminen olisi mahdollista tarkoituksenmukaisella tavalla". Sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan tulee voida toimia myös palvelutuotannosta vastaavana tai siitä riippumattomana viranhaltijana hyvinvointialueiden tarpeiden mukaisesti.

Pirkanmaan hyvinvointialue myös huomauttaa, että sosiaalihuollosta vastaavalta viranhaltijalta tulisi edellyttää sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain mukaista sosiaalityöntekijän kelpoisuutta.

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Kirjaamisvelvoitteiden keventäminen on hyvinvointialueen näkökulmasta erittäin kannatettavaa. Kirjaamista koskeva sääntely on oikeasuuntainen tukien neuvonnan ja ohjauksen palvelun kokonaisuutta ja asiakkaan asian alkuvaiheen arviointia. Kirjaamisen mahdollistaminen jo alkuvaiheessa tukee asiakkaan asian käsittelyä oikea-aikaisesti ja ehkäisee päällekkäistä tai uudelleen tehtävää selvittelytyötä asiakkaan asiassa. Tekoälyn hyödyntäminen kirjaamisessa tulisi tulevaisuudessa huomioida myös lainsäädännössä.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Asiakasmaksuihin kohdistuvien muutosten yhteydessä on huomioitava, että niiden asiakkaiden määrä kasvaa, joiden asiakasmaksuja joudutaan alentamaan tai joille myönnetään vapautus asiakasmaksuista.

Asiaksmaksualennus- ja -vapautuspäätösten tekeminen vie työaikaa ja resursseja. Tämä resurssi tulisi huomioida taloudellisia vaikutuksia koskevassa laskelmassa.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

Sosiaalihuoltolain nykyisen 29 a §:n 1 momentin kumoaminen on kannatettava. Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tiivis yhteistyö terveydenhuollon päivystyksen kanssa on tärkeää, mutta tämä antaa hyvinvointialueille mahdollisuuden organisoida työn tarkoituksenmukaisella tavalla.

Pirkanmaan hyvinvointialue pitää kannatettavana lastenvalvojan tehtävänkuvan kokoamista yhteen pykälään. Lapsen edun näkökulman painottaminen lastenvalvojan tehtävässä muodostaa sopimuksen laatimisesta tulee prosessi yhden asiointikäynnin sijaan ja korostaa lapsen osallisuutta prosessissa. Tämä on lähtökohtaisesti kannatettavaa, mutta sillä on väistämättä vaikutuksia hyvinvointialueen talouteen ja lastenvalvojarahjaukseen.

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Jos säästöt toteutuisivat ennakoitulla tavalla, muutos olisi pidemmällä aikavälillä toteutettavissa. Kustannusarvioihin liittyy kuitenkin huomattavaa epävarmuutta ja osin epärealistisuutta. Pirkanmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan avoimeksi jää, mistä tosiasialliset säästöt tulevat. Vaarana on, että säästöt kohdentuvat varhaisen vaiheen palveluihin, mikä osaltaan voi lisätä korjaavien palveluiden (esim. lastensuojelun sijaishuolto) kustannuksia.

Esityksessä esitettyä säästöpotentiaalia on kuitenkin kohdennettu myös tehtäviin, joiden poistuminen ei tosiasiallisesti vähennä henkilöstöresurssien tarvetta, vaan muuttaa työn sisältöä. Hyvinvointialueilla ei pääsääntöisesti työskentele sosiaalihuollon ammattihenkilöitä vain hallinnollisissa tehtävissä, joten käytännössä henkilöstövähennykset kohdistuvat väistämättä myös asiakkaalle hyötyä tuottavaan palveluun. Näin ollen kaikki arvioidut säästöt eivät ole nopeasti toteutettavissa, vaan vaativat tuekseen toiminnallisen muutoksen toteuttamisen ja hyvinvointialueilla aikaa organisoida sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen työpanosta sosiaalihuollon ydintehtäviin.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Muutosten vaikutuksesta saattaa aiheutua sosiaalipäivystykselle lisätehtäviä ja esimerkiksi lisääntyvää kiireellisten lastensuojelupäätösten tekemistä, mikäli alkuvaiheen arviointityössä ei ole

työntekijöiltä, joilla on tarvittavat päätösoikeudet. Useiden yhtäaikaisten menossa olevien lakimuutosten vaikutusten ristikkäinen arviointi on pulmallista, kuten esim. sosiaaliturvaan, kotouttamiseen ja lastensuojelulakiin liittyvät muutokset.

Ilmoitus terveydenhuoltoon on lähtökohtaisesti kannatettava. Kuitenkin Pirkanmaan hyvinvointialue esittää, että ehdotetulla muotoilulla säännös saattaa jäädä vaille tosiasiallista vaikuttavuutta. Säännöstä olisi perusteltua tarkentaa siitä näkökulmasta, mitä se tarkoittaa järjestämisvelvollisuudelle. Säännöksen soveltaminen vaatisi vähintään tuekseen vahvaa sisältöohjausta ja toimeenpanon kansallista tukea.

Vammaispalvelujen näkökulmasta keskeiseksi riskiksi Pirkanmaan hyvinvointialue tunnistaa, että sosiaalihuoltolain muutokset näkyvät negatiivisesti erityisryhmän tarpeisiin vastaamisessa ja kysyntä vammaispalveluille lisääntyy. Lakiehdotuksessa säännökset ovat hyvin väljiä, mikä lisää riskiä siihen, että palvelujen järjestämistavat ja sisällöt vaihtelevat hyvinvointialueittain. Vaarana on, että rahoituksen kiristytessä palvelut jäävät myönnettäväksi hyvin suppeina eikä niissä voida huomioida vammaisia asiakasryhmänä. Vammaispalvelulain uudistuksen yhteydessä rahoitusta ei lisätty sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin, ja nyt sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin ehdotetut säästöt ovat Pirkanmaan hyvinvointialueen arvion mukaan omiaan vaikeuttamaan tilannetta entisestään.

Lakiuudistus painottaa sosiaalityötä ja -ohjausta, mutta tällä ei voida vastata vammaisten ihmisten palvelutarpeisiin. Vammaisten henkilöiden tarpeita ei saa unohtaa sosiaalipalveluja uudistaessa. Vammaisilla ihmisillä on tarve konkreettisille sosiaalipalveluille arjen tueksi. Mikäli ensisijaisen lainsäädännön nojalla ei järjestetä riittävän kattavia ja vammaisten tarpeita huomioivia sosiaalipalveluja, on vaarana, että palveluiden järjestämisen painopiste kääntyy virheellisesti vammaispalveluihin. Tämä lisää kustannuksia, jos myönnetään erityispalveluja tarpeisiin, joihin olisi vastattavissa ensisijaisella lainsäädännöllä.

Esitys ei tällaisenaan ota kantaa siihen, miten vammaispalvelulain asiakasprosessi tukeutuu jatkossa sosiaalihuoltolain asiakasprosessiin. Tätä tulisi selvittää vielä ennen lain voimaantuloa, sillä tällaisenaan sääntely on osittain ristiriitaista esimerkiksi asiakassuunnitelman osalta. Myöskään sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen ja vammaispalvelulain välisen rajapinnan yhteensovittamista ja arviointia ei voi jättää hallituskauden jälkeiseen aikaan.

Lielähti Katri
Pirkanmaan hyvinvointialue - Aluehallitus